

'Geen vijanden maar mensen'

Ik heb besloten om voor de tweede keer deel te nemen aan het COME-seminar - deze keer niet als deelnemer maar als comitélid.

Het was niet makkelijk de eerste keer om als deelnemer mee te doen, en ook deze keer zal het niet makkelijk zijn. Maar ik geloof nog steeds dat verandering moet komen door individuen en dat, voordat ik mijn eigen maatschappij kan vragen om te veranderen, ik eerst zelf moet veranderen.

Deze keer heb ik de mede-verantwoordelijkheid om de '67 Palestijnse groep te selecteren. Het moet een representatieve groep zijn, niet noodzakelijkerwijs met een politieke achtergrond, maar vooral patriottisch. Dat is hoe ik Palestijnen zie, ze zijn verliefd op hun land... hoewel sommige mensen denken dat het een eenzijdige liefde is.

Het is belangrijk om aan dit seminar deel te nemen om jezelf en anderen de kans te geven de 'andere kant' te begrijpen, te weten wat ze denken. Wat zijn hun excuses? En waarom? Zelfs als

we niet overtuigd zijn, is het essentieel om te luisteren en te begrijpen.

Het COME-seminar geeft Palestijnen en Israëli's de kans om hun standpunten - ver weg van het conflictgebied - te bespreken, te discussiëren en uit te leggen. Het geeft hen de kans om elkaar niet als vijanden te behandelen, maar als mensen.

Emilie Rishmawi
'67 Palestijns comitélid en in 2016 deelnemer

Jongerenreis Israël en Palestina

Na twee zondagmiddagen van voorbereiding in Utrecht vloog op 10 mei een groep van 17 Remonstrantse jongeren samen met Maaikje Hoffer en Japke van Malde, respectievelijk projectleider en bestuurslid van stichting COME, naar Tel Aviv. Van daaruit reed de groep in een bus naar Bethlehem. Een ervaring op zich. Bethlehem ligt op de Westbank, een gedeeltelijk hoog ommuurd gebied dat vanaf 1967 onder Israëlische controle staat. Je kan er alleen toegang toe krijgen via een checkpoint waar Israëlische soldaten de dienst uitmaken.

De groep kon zomaar doorrijden. Voor de Palestijnen die er wonen gaat dat meestal anders. Voor hen zijn vertraging en onzekerheid schering en inslag. Ze worden als tweederangsburgers behandeld en hun juridische en economische positie is vaak zwak. En dat terwijl op de toppen van de heuvels rondom hen in hoog tempo welvarende en zwaar beveiligde Joodse nederzettingen verrijzen. Het doel van de reis was een rondgang langs de verschillende perspectieven op het conflict in Israël/Palestina. De

groep bezocht daarvoor verschillende organisaties ter plekke. Vaak Palestijnse of Joodse organisaties die mensenrechten willen bevorderen en bewustwording van sociale stereotypen willen versterken. Maar bijvoorbeeld ook een orthodox Joodse rabbi en inwoner van een nederzetting die het belang onderstreepte van een veilig land voor Joden, die elders door de eeuwen heen immers vaak vervolgd zijn. Op het programma stond ook een bezoek aan Bethlehem University, geleid door Rooms Katholieke broeders in de tradi-

tie van Jean-Baptiste de la Salle, die Palestijnse jongeren aan een goede opleiding wil helpen. De groep bezocht ook een christelijke Palestijnse boerenfamilie die probeert om het land van hun familie te behouden en te bebouwen zonder de Israëlische overheid, die hen daarbij danig dwarszit, als hun vijand te willen bejegenen.

Op de muur van de Westbank heeft het Arab Educational Institute de verhalen opgehangen van Palestijnen die onder de bezetting van Israël hebben geleiden. Een woord wat daarbij in het oog springt is Sumud, wat zoveel als kalme standvastigheid betekent. Met deze mentaliteit proberen de Palestijnen de levensmoed onder vaak moeilijke omstandigheden te bewaren.

Natuurlijk bezocht de groep ook de culturele hotspots. Behalve in Bethlehem is ook in Jeruzalem, Haifa, Akko en Nazareth veel historisch erfgoed te vinden. Na vijf dagen onderdak in Bethlehem verbleef de groep nog vier nachten in het dorp Nes Ammim, in het noorden van Israël, bij Akko. Dat maakte in totaal tien volle dagen die zwanger gingen aan indrukken.

Hanno Wisse
bestuurslid stichting COME

De reisgroep luistert naar gids Toine

LINK is een uitgave van:

Secretariaat

Morsweg 38
2312 AE Leiden
e-mail: stichtingcome@gmail.com
www.stichting-come.nl

Bestuur

Casper van Dongen, *voorzitter*
Hans van der Vlist, *penningmeester*
Japke van Malde, *secretaris*
Hanno Wisse, Jan Halin, *leden*

Bankrekening:

NL04 INGB 0003 733187
t.n.v. stichting COME, Leiden
ANBI registratienr. 802124707

LINK

Nieuwsbrief Stichting C.O.M.E.

voorjaar 2017

De waarde van dialoog

Bij de tweedaagse vergadering om het dialoogseminar van stichting COME voor te bereiden, begin ik met de vraag waarom we hier zijn. Ik zit met het comité, twee Nederlanders en een groep van zes Palestijnse en Israëlische oud-deelnemers, in Beit Jalla, een voorstadje van Bethlehem -  n van de weinige plekken waar iedereen kan komen en het dus mogelijk is elkaar te ontmoeten. "Om de hoop niet te verliezen", is het antwoord van een van de Palestijnen. "Je leert heel veel tijdens het seminar en ik wil graag helpen om anderen die mogelijkheid ook te geven", stelt een nieuw comitélid. Volgens een van de Israëli's planten we de waarde van dialoog in de mentaliteit van mensen. "Verandering begint bij individuen. De regeringen zullen niet veranderen, het volk moet juist verandering eisen. Wij moeten mensen activeren om die verandering te eisen.", vult een Palestijnse uit Israël aan.

Zij stellen mij nu dezelfde vraag. Veel van wat ik vind is al gezegd door een van de anderen. Het belangrijkste voor mij is dat het een sprankje hoop is in een situatie die politiek uitzichtloos lijkt: voor Palestijnen duurt de bezetting in 2017 al 50 jaar en lijkt het uitzicht op een levensvatbare Palestijnse staat naast Israël steeds verder weg te komen. De bezetting heeft ook op Israëli's negatieve effecten. Ze wonen inmiddels in een land dat antidemocratische wetten invoert en waar extreemrechtse politici dingen roepen die wij in Nederland aanzetten tot haat en geweld zouden noemen. Helaas zie en hoor ik dit om mij heen als ik in Israël ben. Ook tijdens de studiereis voor jonge Remonstranten (zie verderop in de LINK) die ik organiseerde en begeleidde

voorafgaand aan de seminar-voorbereiding, horen we van verschillende Israëlische organisaties bezorgdheid over de situatie in Israël. Gelukkig zijn er diverse organisaties en individuen die aan beide kanten strijden voor een betere realiteit, proberen de hoop te voeden.

In de twee dagen dat het comité bij elkaar is, zetten we het programma voor het seminar in elkaar, bespreken we hoe zij de deelnemers gaan selecteren en voorbereiden en nemen we praktische punten door. De sfeer is goed, naast de serieuze gesprekken en het harde werken, lachen we ook veel met elkaar. Voor een succesvol seminar is een positieve sfeer binnen het comité van groot belang.

Deze zes jonge Palestijnen en Israëli's hebben na hun ervaring van deelname aan het seminar ervoor gekozen om als comitélid betrokken te blijven. Na dit voorbereidingsweekend zullen zij nu deelnemers gaan werven en selecteren. Weer zullen 30 Israëli's en Palestijnen (zowel uit de bezette gebieden als uit Israël) een unieke ervaring krijgen die hun blik zal verruimen, die hen verschillende perspectieven zal geven, die hen de mogelijkheid geeft naar 'de vijand' te luisteren en van hem of haar te leren, die misschien de loop van hun leven zal veranderen en die hen hoop zal geven op een betere toekomst in Israël en Palestina, zoals het de comitéleden hoop heeft gegeven.

Het is de enige manier:
elkaar  cht ontmoeten,
met elkaar praten, van
elkaar leren.

De comitéleden zien het als d  kans om bruggen te bouwen. Zij stellen dat dit - gezien de starre politieke verhoudingen en de politieke onwil in de richting van verandering - de enige manier is: elkaar  cht ontmoeten, met elkaar praten, van elkaar leren en terug thuis de kringen rondom hen beïnvloeden.

Met hun enthousiasme inspireren de comitéleden mij. In september zal het seminar op Cyprus weer plaatsvinden en ik kijk er nu al naar uit.

Maaikje Hoffer
projectleider Stichting COME

Knafe eten na afloop van de voorbereiding

Bomen (van hoop) tot in de hemel, kwestie van water geven!

Bronnen slaan, bomen groeien... kwestie van water geven en zeker in een dor landschap. In deze LINK leest u over het dorre landschap waarin COME het lef heeft om te geloven dat 'bomen van hoop tot in de hemel kunnen groeien'. De penningmeester heeft het over 'waardevol', onze financiële inspanningen voor het mogelijk maken van de seminars en de ontmoeting, contact tussen mensen gevangen in vijandbeelden.

Kwestie van continu water geven. COME nodigt u en eventueel uw organisatie uit om actief bij te dragen aan fondsenwerving. Het bestuur komt in actie. Onze gewaardeerde voorzitter Casper van Dongen wordt in juni 70 jaar. Zijn cadeautip voor het feestelijke verjaarsdagconcert:

'Een gift voor Stichting COME (NL04 IN-GB0003733187). COME brengt jaarlijks jonge Israëli's en Palestijnen samen op neutraal terrein (Cyprus) om elkaar ècht te ontmoeten en vrede te oefenen...' Met als suggestie: 'Misschien een idee als ú iets te vieren hebt? Nu een grote donateur zijn vijfjaarlijkse periode goede gaven heeft beëindigd, gaat COME namelijk financieel zware jaren tegemoet, als we tenminste op hetzelfde niveau ons jaarlijkse dialoogseminar willen handhaven. En dat willen we!'

In juli loop ik de Vierdaagse van Nijmegen en inmiddels heb ik mijn familie, vrienden, werkkring en relaties benaderd om mij de sponsors. Onze stichting is actief op PIF, afkorting voor Pay It Forward. Dit betekent 'Doe

goed en nodig drie anderen uit om ook goed te doen'. Het komt uit de speelfilm Pay It Forward waarin een scholier een systeem bedenkt om de wereld beter te maken – en dit lukt. PIF is een donatie- en crowdfundingplatform en maakt het mogelijk voor iedereen, om goed te doen en samen de wereld te veranderen. Op de website van PIFworld heeft COME een eigen pagina waarop evenementen en acties kunnen worden geplaatst. Bezoek www.pifworld.com om een beeld te krijgen waar PIF voor staat en gaat en wat wij, bestuur en donateurs, zoal aan activiteiten kunnen ontplooiën om geld voor onze stichting te genereren. Kwestie van water geven, geld bijeen harken opdat onze boom van hoop kan blijven groeien.

Jan Halin

'Grensleven' (Dorit Rabinyan)

Over de *Romeo & Juliet* van Israël en Palestina (OneWorld)

Toen ik kortgeleden over de Erasmusbrug fietste zag ik ze niet staan: de zoenende moslima met hoofddoek en een joodse jongeman met kepeltje. Het is een van de beelden die de gemeente Rotterdam de komende weken in de stad laat zien in het kader van de campagne voor vrije partnerkeuze. 'Baanbrekend statement of stigmatiserend en schijnheilig?' In de media is er in ieder geval veel aandacht voor.

Lees 'Grensleven' de roman van Dorit Rabinyan over Liat, een Israëliëse uit Tel Aviv die met een beurs in New York studeert en Hilmi, kunstschilder, een Palestijn geboren in Ramallah. In het koude (het verhaal speelt in de herfst en winter) verre New York, ver van de gesloten werelden van hun geboortelanden, krijgen ze een liefdesrelatie. Liat is ervan overtuigd dat als ze terugkeert naar Israël de liefde voorbij is.

Het boek kreeg wereldfaam en werd een bestseller toen het door het Israëliëse Ministerie van Onderwijs werd verboden op scholen. 'Gevaarlijk voor jonge Israëliëse lezers. Het kan mogelijk assimilatie aanmoedigen met de niet-Joodse bewoners van Israël.' De prachtige roman verhaalt van de complexiteit van de apartheid, van de gevangenis waarin zowel Joden als Palestijnen leven en van de liefde.

Rabinyan: 'Liefde kan een metafoor zijn voor vredestichting en vredestichting kan beangstigend zijn'. Lees deze rijke roman.

Jan Halin

Grensleven, Dorit Rabinyan
Vertaald door Ruben Verhasselt
Uitgever: Atlas Contact
ISBN 9789025448332

À Dieu RITA OPSTELTEN

Ons oudste bestuurslid Rita Opstelten heeft afscheid genomen. Zij was in de 21e eeuw, tot nu toe, het gezicht van het secretariaat, het contact met donateurs en andere goede gevers, en 'hoofdredacteur' van LINK. Kortom: Rita heeft heel veel gedaan voor COME met grote kennis van zaken, alertheid en oog voor details. Gezien haar prestaties en leeftijd is 'pensioen' zeer verdiend. Het bestuur -nu zónder haar know how- zal haar zeer missen. Haar werk is inmiddels verdeeld over meerdere bestuursleden (Japke van Malde als nieuwe secretaris, Jan Halin PR en LINK, en op de achtergrond penningmeester Hans van der Vlist). We danken Rita -ik denk namens velen- voor alle jarenlange enorme inzet.

Casper van Dongen
voorzitter

Deelnemers seminar bliken terug

Als 'living rooms' veranderen in 'loving rooms'

De joods Israëliëse Daniel Douek nam afgelopen zomer deel aan het COME-dialoogseminar. Aan het begin van 2017 kwam een aantal van de deelnemers weer bij elkaar in Jeruzalem. Daniel blikt terug op een bijzondere avond.

"Het was enkele weken geleden een ijzige winteravond in Jeruzalem. We zaten, Palestijnen uit de Westbank en Israël en joodse Israëli's, in een kleine woonkamer in het centrum van de stad. We aten pizza en dronken wijn. In tegenstelling tot het elfdaagse dialoogseminar waar we bijna een half jaar geleden op Cyprus allemaal aan hadden deelgenomen, spraken we nu nauwelijks over het conflict. Er werd soms een halfslachtige grap over de 'huidige situatie' in de groep gegooid, maar de Israëliëse en de Palestijnse politiek ontbrak groten-deels in het gesprek.

Waar we wel over praatten was het alledaagse. Ik vertelde over een startup waar ik momenteel mee bezig ben, een Palestijns meisje - bijzonder getalenteerd - klaagde over hoe moeilijk het is om een baan te vinden als jonge Arabische vrouw in het door mannen gedomineerde gebied van de waterbouwkunde en Palestijnse christenen vertelden over kerst in Bethlehem. We openden Facebook, er werden foto's genomen en we lachten de hele avond.

Zelfs nu nog is het moeilijk om dat gevoel van mij af te schudden; hoe gewoon het allemaal voelde. De bezetting - die enorme olifant die in elke kamer op Cyprus aanwezig was - was bijna on-

zichtbaar in die woonkamer in het centrum van West-Jeruzalem.

Maar toen ik nadacht over de omstandigheden die ons bij elkaar hadden gebracht, begreep ik beter hoe moeiteloos zo'n natuurlijke omgeving kon worden gemaakt. Deze fijne bijeenkomst met enthousiaste mensen, was alleen mogelijk omdat de olifant in de kamer al was aangesproken. Het conflict, de oorlog in Gaza, de bezetting, bomaanslagen en steekpartijen, checkpoints en de vernederingen: alle kaarten waren al op tafel gelegd en alles was besproken tijdens dat seminar op Cyprus.

Om die reden, en alleen om die reden, waren we in staat om samen in die woonkamer te zitten en met elkaar te lachen, te eten en grapjes te maken. Dé kwestie was al aan bod gekomen, we hadden onze harten gelucht, onze stemmen verheven, gehuild, gediscussieerd, onze verontschuldiging gemaakt en we hadden zaken geanalyseerd – opnieuw en opnieuw en opnieuw, elf dagen lang.

Het conflict waar wij, Joden en Palestijnen, mee zijn opgegroeid heeft een trauma in ieder van ons gecreëerd. En zoals bij elk trauma is het onmogelijk het te behandelen, laat staan ervan te

Ons trauma onder ogen zien betekent dat we letterlijk die 'andere kant' van het conflict onder ogen moeten komen en een open dialoog met die ander moeten creëren.

herstellen, zonder het eerst onder ogen te zien. De 'andere kant' wordt gezien als de bron van het trauma, dus ons trauma onder ogen zien betekent dat we letterlijk die 'andere kant' van het conflict onder ogen moeten komen en een open dialoog met die ander moeten creëren. Alleen als dat achter de rug is, kunnen onmogelijke vriendschappen mogelijk worden. En kan er ruimte voor liefde en waardering worden gecreëerd.

Het is waar dat liefde en waardering niet genoeg zullen zijn om het conflict op te lossen. Naar alle waarschijnlijkheid hebben beide zijden nog een lange weg te gaan en veel concessies te doen. Maar het is een begin, een goed begin, omdat het makkelijker zal zijn de nationale kloof te dichten als we er eerst in slagen om de menselijke kloof te overbruggen."

Daniel Douek
Joods Israëliëse deelnemer in 2016

Het zal makkelijker zijn de nationale kloof te dichten als we er eerst in slagen om de menselijke kloof te overbruggen.